

Riktlinjer vid kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier

Gäller samtliga skolformer, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i kommunal regi inom Lidingö stad

Innehållsförteckning

Inledning	3
Arbetsgång – översikt	4
Arbetsgång vid kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier.....	5
Steg 1: Anmälan till rektor och huvudman	5
Steg 2: Utredning	6
Steg 3: Åtgärder vid kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier	7
Steg 4 och 5: Uppföljning och utvärdering	8
Steg 6: Ärendet avslutas.....	9
Exempel.....	10
Exempel 1	10
Exempel 2	12
Juridisk bakgrund	13

Inledning

I 6 kap. skollagen (2010:800) finns bestämmelser om åtgärder mot kränkande behandling samt trakasserier och sexuella trakasserier. Utbildningsanordnaren ska ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier enligt 3 kap. 18 § diskrimineringslagen (2008:567).

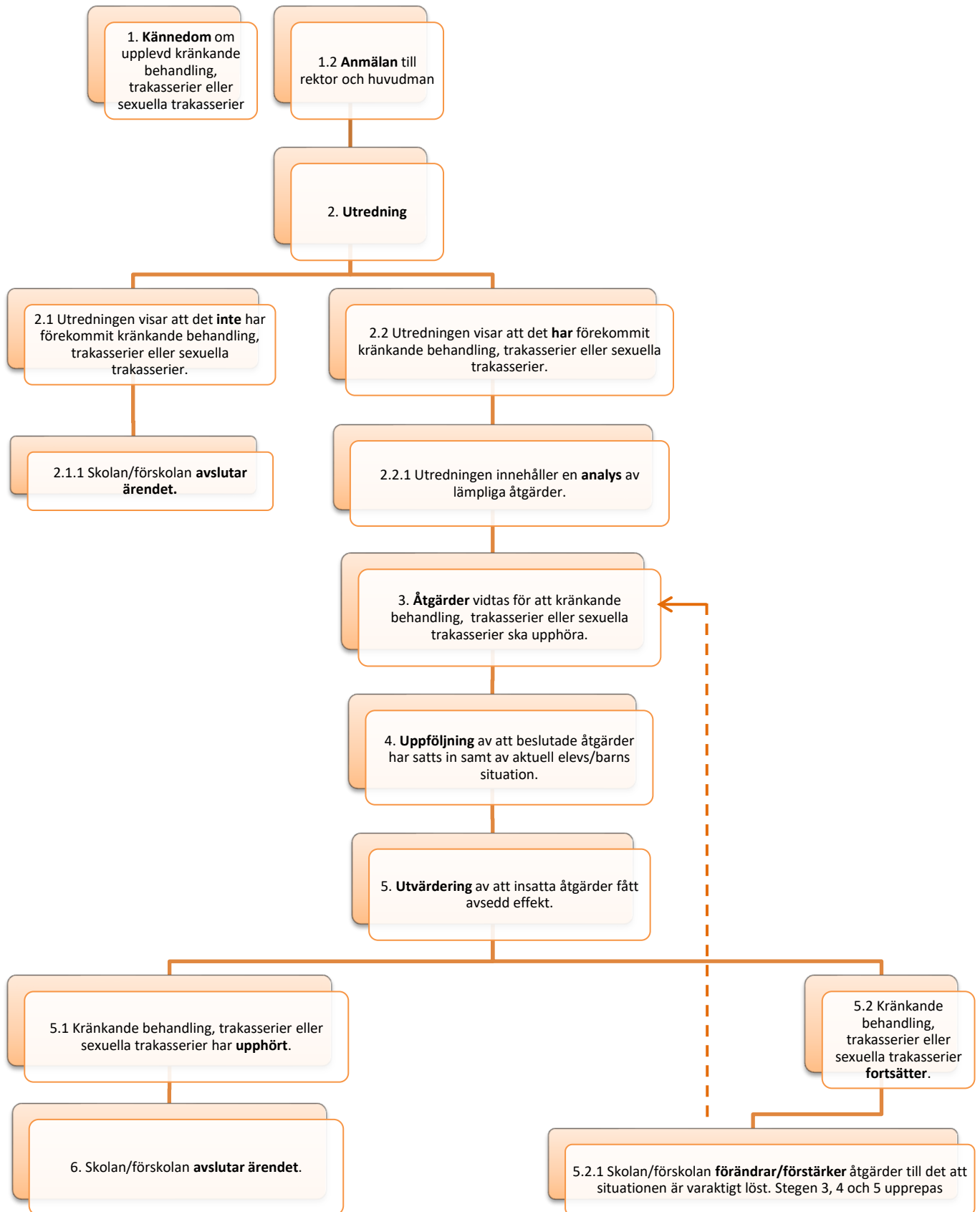
Dessa riktlinjer syftar till att leva upp till kraven i bestämmelserna ovan. Samtliga skolformer, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i kommunal regi inom Lidingö stad omfattas av riktlinjerna. Av riktlinjerna framgår arbetsgången för personal och rektor vid kännedom om att ett barn eller en elev upplever sig utsatt för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier.

Arbetsgången innehåller följande sex steg:

1. Anmälan till rektor och huvudman
2. Utredning
3. Åtgärder
4. Uppföljning
5. Utvärdering
6. Ärendet avslutas

Riktlinjerna inleds med en översikt av stegen 1–6 i arbetsgången. Därefter följer en beskrivning av stegen, exempel på tillämpningen av arbetsgången och en juridisk bakgrund.

Arbetsgång – översikt

Arbetsgång vid kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier

Steg 1: Anmälan till rektor och huvudman

Enligt steg 1 ska arbetsgången följas när personal får kännedom om att ett barn eller en elev upplever kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier. Detta gäller när barn eller elever kan ha utsatt varandra för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier. Det gäller även när personal kan ha utsatt barn eller elever för detta.

Kränkande behandling och trakasserier kan vara både synliga och mer subtila handlingar, t.ex. fysiskt våld, nedsättande kommentarer, utfrysning, förlöjliganden eller ryktesspridning. Sexuella trakasserier kan till exempel innebära tafsande, ovälkomna komplimanger, anspelningar eller jargong. Kränkande behandling, trakasserier och sexuella trakasserier kan vara enstaka eller återkommande händelser och kan utspela sig direkt i verksamheten eller via till exempel mobiltelefoner och internet.¹

Det finns flera sätt för personal att få kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt. Det behöver inte nödvändigtvis vara barnet, eleven eller dennes vårdnadshavare som berättar om händelsen. Personal kan få kännedom genom att till exempel tolka att en elev eller ett barn har upplevt kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier.

Personal ska alltid göra anmälan enligt steg 1.2 direkt vid kännedom om att barnet eller eleven upplever sig utsatt. Anmälan ska göras oavsett om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier kan konstateras. Utgångspunkten ska alltid vara att barnens och elevernas upplevelser anmäls och utreds. Anmälan ska dock inte göras om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier uppenbart inte har skett. En bedömning ska göras från fall till fall men det är viktigt att säkerställa att elevens eller barnets upplevelse inte blir bagatelliserad.

Alla steg ovan ska dokumenteras och ske i dialog med berörda vårdnadshavare.

Anmäla händelsen

- ✓ Personalen anmäler händelsen snarast (helst samma dag) i ett digitalt verktyg.
- ✓ Anmälan går till rektor och huvudman (lärande- och kulturförvaltningen).

Dokumentera händelsen

- ✓ I och med anmälan är händelsen dokumenterad.

¹ För definitioner av kränkande behandling, trakasserier och sexuella trakasserier, se nedan under rubriken "Juridisk bakgrund".

Steg 2: Utredning

Personal ska skyndsamt utreda händelsen enligt steg 2 vid kännedom om att en elev kan ha blivit utsatt för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier. Personal ska helst påbörja utredningen samma dag eller dagen efter händelsen. Varje enskild händelse som anmäls enligt steg 1 ska utredas, oavsett om det finns ett pågående arbete som gäller den aktuella eleven eller det aktuella barnet. Om en elev eller ett barn förekommer i återkommande utredningar kan detta föranleda en fördjupad utredning.

Utredningen ska utgöra grund för att bedöma om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier har förekommit (steg 2.2) eller om det inte har förekommit (steg 2.1). Utredningen ska omfatta både den som kan ha utfört kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier och den som har blivit utsatt.

Vid konstaterad kränkande behandling eller konstaterade trakasserier eller sexuella trakasserier ska utredningen innehålla en analys (steg 2.2.1). Analysen ska utgöra grund för att vidta lämpliga åtgärder.

När personal misstänks för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier av barn eller elev ska rektor genomföra utredningen.

Alla steg i utredningen ska dokumenteras, oavsett om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier kan konstateras eller inte. Det är viktigt att föra en dialog med berörda vårdnadshavare under utredningen.

Genomföra utredningen

- ✓ Starta utredningen skyndsamt.
- ✓ Utredningen ska omfatta berörda parter.
- ✓ När personal anmäls genomför rektor utredningen.
- ✓ För en dialog med vårdnadshavare om utredningen.

Vid konstaterade kränkningar, trakasserier eller sexuella trakasserier ska detta framgå av utredningen:

- ✓ En analys av det inträffade och
- ✓ orsakerna till det inträffade.

Dokumentera utredningen

- ✓ Dokumentera alla steg i utredningen ovan.

Steg 3: Åtgärder vid kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier

Om utredningen visar att ett barn eller en elev utsatts för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier ska förskolan eller skolan vidta åtgärder så att detta upphör. Åtgärderna ska återskapa barnets eller elevens trygghet.

Åtgärderna i steg 3 ska vara anpassade efter barnet eller eleven utifrån analysen i steg 2.2.1. Det innebär ofta att åtgärder riktas mot både den utsatte och den som utsätter andra för kränkande behandling, trakasserier och sexuella trakasserier. Det är viktigt att bestämma när åtgärderna ska vara genomförda och vem eller vilka i personalen som ska genomföra åtgärderna.

Om personal har utsatt ett barn eller en elev för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier ska rektorn besluta om åtgärder mot den personal som utsatt barnet eller eleven. Beslut om arbetsrättsliga åtgärder ska alltid fattas i samråd med stadens HR-funktion. I sådana ärenden ska förvaltningschefen vid lärande- och kulturförvaltningen informeras.

Alla steg ovan ska dokumenteras och sparas. Det är viktigt att föra en dialog med berörda vårdnadshavare om åtgärderna.

Besluta om och genomföra åtgärder

- ✓ Vidta åtgärder utifrån analysen i utredningen.
- ✓ Åtgärderna ska omfatta berörda parter.
- ✓ Bestäm vem eller vilka i personalen som ska utföra åtgärderna.
- ✓ Bestäm när åtgärderna ska vara genomförda.
- ✓ Informera vårdnadshavare om åtgärder.

Åtgärder när personal har utsatt barn eller elev

- ✓ Informera förvaltningschefen vid lärande- och kulturförvaltningen.
- ✓ Arbetsrättsliga åtgärder ska beslutas i samråd med stadens HR-funktion.

Dokumentera åtgärderna

- ✓ Dokumentera alla steg i åtgärderna ovan.

Steg 4 och 5: Uppföljning och utvärdering

För att säkerställa att den kränkande behandlingen, trakasserierna eller de sexuella trakasserierna har upphört ska åtgärderna följas upp enligt steg 4 och utvärderas enligt steg 5.

Uppföljningen enligt steg 4 ska visa att förskolan eller skolan vidtagit de beslutade åtgärderna i steg 3. Uppföljningen ska innefatta avstämningar med berörda barn eller elever.

Utvärderingen enligt steg 5 ska visa om åtgärderna i steg 3 har fått avsedd effekt. Om utvärderingen visar att den kränkande behandlingen, trakasserierna eller de sexuella trakasserierna fortsätter (steg 5.2) behöver förskolan eller skolan förändra eller förstärka åtgärderna enligt steg 5.2.1. Förskolan eller skolan ska göra detta till dess att situationen är varaktigt löst. De förändrade eller förstärkta åtgärderna ska följas upp och utvärderas enligt ovan.

Alla steg ovan ska dokumenteras och sparas. Det är viktigt att föra en dialog med berörda vårdnadshavare under uppföljningen och utvärderingen.

Följa upp

- ✓ Se till att ansvarig personal genomför uppföljningen.
- ✓ Se till att de beslutade åtgärderna har vidtagits.
- ✓ Gör regelbundna avstämningar med berörda barn eller elever.
- ✓ För en dialog med vårdnadshavare under uppföljningen.

Utvärdera

- ✓ Se till att ansvarig personal utvärderar åtgärderna.
- ✓ Säkerställ att åtgärderna har resulterat i att den kränkande behandlingen, trakasserierna eller de sexuella trakasserierna har upphört.
- ✓ Involvera berörda barn eller elever i utvärderingen.
- ✓ För en dialog med vårdnadshavare under utvärderingen.

Dokumentera uppföljningen och utvärderingen

- ✓ Dokumentera alla steg i uppföljningen och utvärderingen ovan.

Steg 6: Ärendet avslutas

Innan ärendet avslutas enligt steg 6 ska förskolan eller skolan se till att de relevanta stegen 1–5 har genomförts och dokumenterats samt att dokumentationen finns sparad. Det ska framgå av dokumentationen att den kränkande behandlingen, trakasserierna eller de sexuella trakasserierna har upphört.

Berörda vårdnadshavare ska informeras om att ärendet är avslutat.

Avsluta ärendet

- √ Se till att alla steg ovan är genomförda.
- √ Se till att alla steg ovan är dokumenterade.
- √ Informera berörda vårdnadshavare om att ärendet är avslutat.
- √ Avsluta ärendet i det digitala verktyget.

Exempel

Nedan följer två exempel på när ett barn och en elev har blivit utsatt för kränkande behandling. Båda exemplen visar hur riktlinjerna kan tillämpas i praktiken.

I exempel 1 har skolan hanterat allvarlig kränkande behandling som kräver mer omfattande arbete för att förhindra fortsatt kränkande behandling.

I exempel 2 har en pedagog hanterat mindre allvarlig kränkande behandling i direkt anslutning till situationen. Exemplet beskriver en situation där stegen 1–6 kan ske i en annan ordning än i arbetsgången om situationen kräver det.

Exempel 1

Anmäl händelsen

Vårdnadshavare till eleven K berättar för en lärare att K under en längre tid känt sig utanför i klassen och ofta får motta pikar av klasskompisar som handlar om hans utseende. Läraren anmäler vårdnadshavarens berättelse i det digitala verktyget. I och med det får rektor och huvudman kännedom om händelsen och händelsen är dokumenterad.

Utred

Rektorn beslutar att en personal på skolan ska samtala med K och vårdnadshavaren om elevens skolsituation. Vid samtalet berättar K om den sociala situationen i klassen, bland annat om de tillfällen hen känner sig utanför, i vilka sammanhang hen blir pikad och vad pikarna handlar om. Personalen dokumenterar vad som framkommit i samtalet och förmedlar den informationen till rektorn.

Rektorn genomför samma dag ett samtal med några lärare som ofta undervisar K. Lärarna har olika uppfattningar om K:s sociala situation. Vissa av lärarna har uppmärksammat att K ofta är utanför, att det finns grupperingar i klassen och att K inte har en plats i någon av grupperna. Andra lärare menar att klimatet i klassen visserligen är hårt, men att K inte är särskilt utsatt. Rektorn dokumenterar samtalen med lärarna. Av dokumentationen framgår vilka rektorn pratat med, när samtalen ägt rum och vad som framkommit.

För att få en bild av trivseln i klassen granskar rektorn och klassens mentor de tre senaste trivselenkäterna som genomförts. Rektorn ber också klassens mentor att sammanställa den information som kommit fram i utvecklingssamtal med eleverna om det sociala klimatet i klassen.

Analys av utredningen: Rektorn och mentorn analyserar vad som framkommit i samtalen med eleven, elevens vårdnadshavare, elevens lärare, trivselenkäter och utvecklingssamtal. Syftet med analysen är att ringa in varför K upplever sig vara utanför och i vilka situationer det inträffar. Syftet är också att få en djupare bild av klimatet i klassen. De slutsatser som rektorn och mentorn drar utifrån analysen dokumenteras.

Åtgärda

Eftersom utredningen visar att K känner sig utstött och att hen, tillsammans med flera elever i klassen, upplever ett hårt och stundtals otrevligt klimat, föreslår rektorn och annan personal, åtgärder som syftar till att öka samhörigheten i klassen. De föreslagna åtgärderna syftar också till att eleverna i klassen ska lära känna varandra bättre. K och hans klasskamrater får möjlighet att ha synpunkter på åtgärderna innan de beslutas. Klassens mentor och en annan lärare får uppdraget att tillsammans med eleverna bestämma vilka aktiviteter de ska genomföra samt ansvaret att aktiviteterna genomförs.

Av trivselenkäterna har det framkommit att det särskilt är tre elever som är drivande i att skapa det negativa klimatet i klassen. I samråd med eleverna och elevernas vårdnadshavare bestämmer därför rektorn att dessa elever ska samtala med skolans kurator.

Rektorn informerar K:s vårdnadshavare om att skolan har beslutat åtgärder. Vårdnadshavarna får också information om, när och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. De beslutade åtgärderna dokumenteras, liksom vem som ansvarar för respektive åtgärd och när åtgärderna senast ska vara insatta.

Följ upp

För att säkerställa att de beslutade åtgärderna genomförs, ber rektorn de lärare som är ansvariga för att genomföra åtgärderna att inom en vecka meddela vad de och klassen har kommit fram till för aktiviteter. Kuratorn ombeds att meddela rektorn efter varje genomfört samtal med de tre eleverna. Rektorns uppföljning är slutförd när lärare och kurator har bekräftat att de beslutade åtgärderna är genomförda.

Utvärdera

Två veckor efter att åtgärderna har påbörjats, utvärderar rektor åtgärderna genom att i samtal med K höra om situationen förbättras. K berättar att de tre eleverna har slutat att pika hen, men att det negativa klassklimatet i stort sett kvarstår. Flera av de andra eleverna i klassen uppger att klimatet i klassen blivit något bättre men att vissa problem kvarstår. I dialog med eleverna beslutar rektorn därför om förstärkande åtgärder som ska öka samhörigheten i klassen. Åtgärderna ska genomföras inom en vecka.

Följ upp (upprepa)

Rektorn gör därefter en ny uppföljning eftersom nya förstärkande åtgärder vidtagits. Vid uppföljningen visar det sig att de förstärkta åtgärderna har genomförts i klassen.

Utvärdera (upprepa)

När rektor därefter gör en upprepad utvärdering har situationen förbättrats för K och övriga elever. Åtgärderna har därför fått avsedd effekt på kort sikt.

Rektor beslutar att klassens mentor ska genomföra ytterligare utvärdering med eleverna efter en månad. Vid den utvärderingen framkommer att klimatet fortsatt har

förbättrats. Rektor konstaterar att åtgärderna fått avsedd effekt på lång sikt och avslutar därför ärendet.

Innan ärendet avslutas dokumenterar skolan all uppföljning och utvärdering i ärendet. Dessutom ger skolan löpande information till berörda vårdnadshavare om uppföljningen och utvärderingen.

Exempel 2

Händelsen och personalens kännedom om händelsen

Barnen i en förskolegrupp är på utflykt och går två och två i led. Barn A, upplever att barnen B och C säger elaka saker till hen. De säger bland annat att hen går sakta. A går fram till en av pedagogerna och berättar att B och C retas.

Utred

Pedagogen lyssnar först till A och tar sedan B och C åt sidan för att fråga vad de har sagt. B och C tycker inte de har sagt elaka saker till A utan bara kommenterat att A går långsamt.

Åtgärda

Pedagogen beslutar att ändra ordningen i ledet så att B och C inte längre går nära A.

Följ upp och utvärdera

Pedagogen genomför åtgärden och frågar därefter A om det känns bättre när B och C bytt plats i ledet. A säger att B och C inte längre retas. Pedagogen noterar att A en stund senare leker med B och C och konstaterar att åtgärden löste situationen.

Anmäl till rektor och till huvudman

På förskolan dokumenterar pedagogerna händelsen digitalt i en anmälan som skickas till rektor och huvudman. Även pedagogens utredning, åtgärder, uppföljning och utvärdering dokumenteras.

När vårdnadshavarna hämtar de tre inblandade barnen får de information om händelsen och hur förskolan hanterat den. Även detta dokumenteras av förskolan.

Rektor bedömer att personalen har genomfört alla delar i ärendet, eftersom situationen åtgärdades på plats och A aldrig tidigare blivit utsatt för kränkande behandling av B och C. Rektor avslutar därför ärendet.

Juridisk bakgrund

Nedan framgår den juridiska bakgrunden till riktlinjerna utifrån relevanta bestämmelser i skollagen och diskrimineringslagen.

Kränkande behandling

Med kränkande behandling menas ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet utan att vara diskriminering (6 kap. 3 § skollagen).

Diskriminering

Diskriminering omfattar bland annat trakasserier och sexuella trakasserier och definieras på följande sätt:

1. *direkt diskriminering*: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
2. *indirekt diskriminering*: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, viss funktionsnedsättning, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
3. *bristande tillgänglighet*: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäliga utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till
 - de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
 - varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
 - andra omständigheter av betydelse,
4. **trakasserier**: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
5. **sexuella trakasserier**: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,
6. *instruktioner att diskriminera*: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1-5 och som lämnas åt någon som står i lydads- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag.

(1 kap. 4 § diskrimineringslagen)

Skolans anmälningsplikt

Lärare, förskolelärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier i samband med verksamheten är skyldig att anmäla det till rektorn. Rektorn är i sin tur skyldig att anmäla detta till huvudmannen (6 kap. 10 § skollagen).

Huvudmannens utrednings- och åtgärdsskyldighet²

Huvudmannen ansvarar för att skyndsamt utreda omständigheter kring kränkande behandling, trakasserier och sexuella trakasserier. I förekommande fall ska huvudmannen också vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra framtida kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier (6 kap. 10 § skollagen).

Förbud mot kränkande behandling för personal

Enligt bestämmelserna är det förbjudet för personal att utsätta barn och elever för kränkande behandling (6 kap. 10 § skollagen). Med personal menas samtliga anställda och uppdragstagare som arbetar inom verksamheten (6 kap. 3 § skollagen).

² För mer information om huvudmannens utredning och åtgärder inom Lidingö stad, se ”Lärande- och kulturförvaltningens rutiner för inkommen anmälan om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier”.